

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Nicolai Cavssini Trecensis E Societate Iesv, De Eloqventia
Sacra Et Hvmana**

Caussin, Nicolas

Coloniae Agrippinae, 1626

Octauus per comparisonem. Capvt XVI.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68724](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68724)

postremo, ut odor Apronij terribis oris & corporis, quem (ut aiunt) ne bestiae quidem ferre possent, vni isti suavis & iucundus videretur. Ille erat in tribunali proximus, in cubiculo socius, in conuiuio dominus; ac tum maxime cum accumbente Praetextato praetoris filio, in conuiuio saltare nudus coepit. Sed haec nos copiosissime libro undecimo.

Sextus per digressionem.

CAPVT XIV.

Superioribus est affinis, quam Graeci *ὑπερβασιαν* appellant. Ea est, definitore Quintiliano, alicuius rei, sed ad vilitatem causae pertinentia, extra ordinem excurrans tractatio. Adhibetur autem vel laudandi gratia; qualis est apud M. Tullium pro L. Cornelio popularis illa virtutum Cn. Pompei commemoratio, in quam ille diuina orator, nam Fabij verbis utar, veluti nomine ipso ducis, cursus dicendi teneretur, abrupto quem inchoauerat sermone, diuertit: sicut vituperandi, aut ornandi, aut delectandi, aut praeparandi. Sumuntur autem ex iisdem sermone locis, quos modo retulimus, ab expositione rerum gestarum, à descriptione locorum, regionum, personarum; item à tractatione fabularum, apologorum. Praeterea à locis communibus, quoties amplificandae rei gratia, in gloriam, in luxuriam, libidinem, auaritiam, turpem amorem, tyrannidem, iram ac reliqua vitia dicimus, atque his, causa velut aliquantisper omissa, diutius immoramur: aut contra quoties frugalitatem, liberalitatem, continentiam, studia literarum, pietatem, taciturnitatem laudibus efferimus. Hi tantum momenti habent ad copiose dicendum, ut clari aliquot auctores eos ex professo tractauerint. *ὑπερβασιαν* appellant. Sunt & illi loci communes his non dissimiles, quoties libertatis commoda ponimus ante oculos, contra seruitutis incommoda; mutabilitatem fortunae, mortis aequam omnibus necessitatem, quantum valeat pecunia in rebus mortalium, vitae humanae breuitatem, atque id genus alia innumera describimus. Porro longius immorari licebit excursionibus, vel in initio dictionis; quas illa Herculis Gallici, apud Lucianum, & Lamiarum a Iud. Pottianum descripio; vel in fine, quo iam fessus

recreetur auditor, quemadmodum in Georgico facit Virgilius. In medio, si quando digredi libebit, celerius eò redeundum, vnde digressus sis, nisi pars causae iam absoluta digressionis ansam praebet; veluti post narratam causam, quo ad securam argumentationem auditor reddatur alacrior, aut post probationem, siue omnino post locos in amoeniores, quo tedium subtilitatis discutatur; aut nisi res ipsa locos huiusmodi suapte sponte offerat, qui inuitent ad diutius immorandum.

Nota hanc amplificationem prudenter esse tractandam, nec temere, vbi multa & necessaria in proprijs argumentis suppetunt, ad alia digrediendum.

Septimus per gradationem.

CAPVT XV.

Est, ut, facinus est vincere ciuem Romanum, scelus verberare, necare; quid dicam in crucem tollere Verbo satis digno tam nefaria res appellari nullo modo potest. Ad hoc genus pertinet & illud, cum congestis ordine quodam circumstantijs in contextu & cursu semper aliquid priore maius insequitur. Huius exemplum est in secunda Ciceronis Philippica de dormitu Anthonij. O rem non modo visu foedam, sed etiam auditu. Sic inter cœnam in tuis immanibus illis poculis, hoc tibi accidisset, quis non turpe duceret? In cœtu verò populi Romani negotium publicum gerens, Magister equitum, cui ructare turpe esset, is fructus esculentis, vinum redolentibus gremium suum & totum tribunal impleuit. Hic singulae voces incrementum habent. Etenim per se deforme fuerat, vel non in cœtu vomere, in cœtu etiam non populi, etiam non Romani, vel si nullum negotium gereret, vel si non publicum, vel si non magister equitum. Hæc si quis diuidat, ac circa singulos gradus immoretur, augebit quidem orationis copiam, tamen minus efficaciter amplificabit.

Octauus per comparationem.

CAPVT XVI.

Est comparatio vel fictio, vel exempli collatione. Fictio, quam *ὑπόθεσις* vocant, ut in prima parte exempli, quod modo retulimus

limus ex Cicero, fingit enim hoc inter coenam accidisse priuato. Eiusdem est illud in Catilinam. Serui me herele mei, si me isto pacto metuerent, vt te metunt omnes tui, domum meam relinquendam putarem. Collatione exempli, quoties proposito velut simili exemplo efficiamus, vt id quod exaggeramus, aut proximum illi, aut par, aut maius etiam videatur; velut Cicero pro Cluentio, cum exposuisset Milesiam quandam à secundis hereditibus pro abortu pecuniam accepisse, quanto est, inquit, Opianicus in eadem iniuria, maior supplicio dignus; Siquidem illa cum suo corpori vim attulisset, se ipsam cruciauit: Hic autem idem illud effecit per alieni corporis cruciatum. In hoc genere non solum tota totis, sed etiam partes partibus comparantur, sicut hoc loco pro Milone. An vero vir amplissimus Scipio Tyberium Gracchum mediocriter labefactantem temp. priuatus interfecit, Catilinam orbem terræ cæde atque incendio vastare molientem nos consules perferemus? hic & Catilina Graccho, & status Reip. orbi terrarum, & mediocris labefactatio cædi & incendijs & vastationi, & priuatus eorum fulibus comparatur. Quæ si quis dilatare velit, plenos per singula locos habeat.

Nonus per eleuationem gratium.

CAPVT XVII.

Fit quoties res atrocissimas quasque in summam ipsi extulimus inuidiam, eleuamus consulto, quo grauiora videantur, quæ sequutura sunt. Quod genus est illud Ciceronis: Leuia sunt hæc in hoc reo. Metum virgarum nauarchus nobilissima ciuitatis precio redemit, humanum est. Atrocissimum quiddam expectetur necesse est, cui hæc quæ sunt atrocita, comparata, humana atque vitata videantur.

Decimus per congeriem.

CAPVT XVIII.

Amplificamus & congerie verborum & sententiarum, idem significantium, quæ finitima est figura *συναρτησιμῶς*, de qua prius dictum est. Vtitur hac M. Tullius in actione pro Ligario. Quid enim tuus ille, Tubero, districtus in acie Pharfalica gladius agebat? Cuius latus ille mucro petebat? qui sensus grat

armorum tuorum? quæ tua mens? oculi, manus, ardor animi? quid cupiebas? quid optabas? Hic velut acruo creuit oratio. Idem fit inter omnes altius atque altius insurgentibus; vt in hoc exemplo: Aderat ianitor carceris, carnifex prætoris, mors terrorque sociorum, & ciuium Romanorum licitor Sextius.

Vndecimus per correctionem.

CAPVT XIX.

Amplificamus etiam quasi correctione quadam, vt Cicero in Verrem: Non enim furem sed raptorem, non adulterum, sed expugnatorem pudicitia, non sacrilegum, sed hostem sacrorum religionumque, non sicarium, sed crudelissimum carnificem ciuium sociorumque in vestrum iudicium adduximus.

Duodecimus per conglobatas definitiones.

CAPVT XX.

Tale est illud D. Chrysostomi, vbi eandem sic describit. Crux totius beatitudinis causa, discordia amputatio, pacis firmamentum, bonorum omnium copiosa largitio, salutis indicium. Sol iustitia, spes Christianorum, resurrectio mortuorum, caecorum Dux, claudorum baculus, consolatio pauperum, fratrum diuitum, euersio superborum, triumphus aduersus daemones, &c.

De istis definitionibus abunde dixi superius. Item ille amplificandi modus fit per epitheta & aduerbia.

De selectu locorum, & figurarum, ad amplificationem obiter monitum.

CAPVT XXI.

Atque ne tantum ad criminum, & maleficiorum amplificationes tradita ratio pertinere videatur; Si disquisitijs enucleare velis, illinc prestantissimarum rerum excellentem gloriam, illinc virtutum decus, illinc vitiorum turpitudinem, illinc calamitatum atrocem speciem, illinc admirabilium rerum naturas,